

Oldenzaalsestraat Hengelo april 1945

De bevrijding van Bennie

Welke verhalen komen er los wanneer je mensen die het nog net hebben meegemaakt over de bevrijding laat vertellen? Oorlog en vrede bij koffie met cake in wijkcentrum 't Lansink in Hengelo. "Je had nergens last van, als jongens."

Door Ingrid Bosman

De historische foto's die als geplastificeerde A4-tjes op tafel liggen doen meteen hun werk. Amper heeft Bennie Hazelaar, plaatselijk ook bekend als Bennie van 'n Plas, zijn stoel aangeschoven of hij steekt van wal. "Hengelo Herrezen, ja, wij hebben nog meegedaan aan de optocht. Op onze wagen beeldden we de vier jaargetijden uit. Er stond ook een kalf op." "De lente", raadt zijn buurman. "Dat zou nu niet meer mogen".

De koffie-ochtend met verhalen over de bevrijding is wegens succes geprolongerd. De vorige keer, toen er alleen in Tuindorp 't Lansink ruchtbaarheid aan was gegeven, zaten er twaalf mensen rond de tafel. Nu drie, de gastheer en twee verslaggeefsters niet meegerekend. De twee oudste heren zijn allebei 81, de derde is van december 1944. Hij stelt zich bescheiden op. "Ik weet wel dat mijn ouders een half jaar hun huis uit moesten vanwege de bombardementen."

Gastheer/beheerder Engelbert Brinkman vertelt wat het doel is van deze ochtend. "Elkaar een beetje verder helpen met onze verhalen." Hij sluit niet uit dat er nog meer mensen komen. "Tien uur is tien uur", zegt Bennie.

Diens grijsbruine colbert en de donkerblauwe pullover van Henk ter Schegget steken bijna stemmig af bij de casual look van de beheerder. Het roodgeruite hemd los over zijn witte T-shirt, sleutelbos aan de band van zijn werkmansbroek. "Ik zou graag van iedereen een verhaaltje willen horen over de oorlog", zegt Engelbert. "Ik trap zelf even af." Bij het opruimen van de zolder van zijn huis ontdekte hij 15 jaar geleden een kleine afgeschoten ruimte achter een houten wandje. "Er waren allemaal oude krantenknipseltjes op geplakt. Ik dacht: het zal toch niet waar zijn?" "Onderduikers", zegt Henk. Engelbert: "Ik heb wel eens geprobeerd daar een tijdje te zitten en helemaal stil te zijn. Zoals ze dat vroeger ook deden."

Bennie zegt dat hij wel wil beginnen. "Ik was een jaar of tien toen de oorlog uitbrak. Mijn moeder ging die dag gewoon met een mandje eieren naar Tuindorp. 'Wat doe je hier? Het is oorlog', zeiden de mensen tegen haar. Maar ja, dat was eigenlijk alleen op het station." Later werd dat volgens hem wel anders. "Je had razzia's, en je moest je radio inleveren. Wij hadden 'm nog maar net, hij werd in de schuur verstopt." Bennie woonde op een boerderij in de buurtschap Oele. Hij heeft 50 jaar in Tuindorp eieren verkocht. "In de oorlog kwamen de mensen bij ons eten halen. Hier in het Oosten heeft niemand honger geleden."

Engelbert vraagt of Henk ook een verhaal heeft. "Ik heb wel herinneringen", zegt Henk met zachte stem. Hij woonde in de wijk De Nijverheid, maar ging een flink eind verderop naar school. "Bij luchtalarm moest je helemaal omlopen". Hij beschrijft de route, noemt een bekend laantje, "met die beuken". "Dat zijn eiken", corrigeren Bennie en de jongere man hem in koor.

Engelbert vraagt de mannen of ze ook kattenkwaad uithaalden. "De vorige keer zei iemand dat hij de oorlog bijna als één groot feest had ervaren. Heel typisch vond ik dat." Bennie: "Wij waren jongens, wat wisten wij nou van oorlog? Ik heb eieren verkocht aan de Duitsers in de Oelerschool, en later ook aan de Engelsen toen die daar zaten. Nou ja, dat is eigenlijk natuurlijk..." Hij maakt de zin niet af. Haalt adem voor een nieuw verhaal, zegt dan: "Je zult wel denken, daar heb je hem weer met z'n eieren..." Wanneer iedereen is uitgelachen gaat Bennie verder. "De Duitsers haalden ze ook wel onder de kippen vandaan. Nadat ik er wat van had gezegd tegen de commandant moest er één strafondjes lopen. Mijn moeder had er haast beklag mee."

Toen de geallieerde bevrijders vanuit Beckum richting Hengelo oprukten waarschuwde Bennie ze voor de mijnen die hij de Duitsers langs de weg had zien leggen. "Halverwege ontdekten ze nog een paar Duitse soldaten, die werden vanuit een tank gewoon doodgeschoten. Ik heb dat zien gebeuren." Hij zwijgt een ogenblik. "Je had nergens last van, als jongens." De jongste man, voorzichtig: "Ik kan me voorstellen dat je het in de stad anders beleeft, met die bombardementen."

Engelbert loodst de mannen naar de stoeltjes voor het projectiescherm. De historische filmbeelden tonen verschillende stadia van de bezetting: het begin, de bombardementen die in 1944 de binnenstad van Hengelo verwoestten, de bevrijding en de wederopbouw. Over de 10^e mei van 1940 zegt de commentaarstem: " 's Morgens om 10 uur waren de poppen al druk aan het dansen in de straten. Grimmig zwijgend keek de Hengelose bevolking toe." Van enkele stadgenoten met nationaal-socialistische sympathieën kregen de Duitse soldaten lila seringeng aangereikt, vertelt de commentaarstem met nauw verholen afgrijzen. In beeld een foto van roze kersenbloesems. "Ik ken iemand die sindsdien op lila seringeng is afgeknapt", gaat de stem verbeterd verder. "Bloemen voor de vijand!"

Bennie hoort het op de voorste rij aan met de handen in de schoot gevouwen, Henk heeft naast hem zijn armen over elkaar geslagen. Ze reageren niet merkbaar, ook niet wanneer bij de beelden van de bombardementen van '44 het luchtalarm loeit. Totale verwoesting in het centrum. De commentaarstem noemt de kille cijfers: 125 burgerslachtoffers op de eerste dag en 25 toen de Amerikanen een dag later een nieuwe poging deden het spoorwegknooppunt plat te leggen. "Na drie dagen reden de treinen alweer", meldt de stem meesmuilend. "Je vraagt je af of dat niet beter had

gekund. (...) Maar dat is met het gezichtspunt van een inwoner van Hengelo die natuurlijk niet het hele overzicht had."

In beeld verschijnt een leeftijdgenoot van Henk en Bennie. "Een vrijgevochten bende was het eigenlijk, voor ons als jongens", beschrijft hij de dagen rond de bevrijding. "Ik was acht, negen jaar, we pikten chocolade en sigaretten van de Engelse en Amerikaanse soldaten. Of waren het Canadezen?" Soms stalen ze een mes, in opdracht van oudere jongens die hen beloonden met een pakje sigaretten. Of ze staken de fik in een blik benzine. "Wij vonden dat normaal, maar het is natuurlijk niet normaal." Misschien was het een reactie op de onderdrukking, veronderstelt hij. "Ineens die vrijheid. Alles mag en kan".

De film keert terug naar die aprildagen van 1945 en wordt weer geluidloos. Geploeter van manschappen en materieel op de modderige weggetjes tussen Hengelo en Enschede. Hier en daar verschijnen burgers in beeld. Een man haalt lachend iets uit de zak van zijn colbert en deelt het uit aan soldaten. "Eieren", klinkt het in het zaaltje. Op de Oldenzaalsestraat staat een 'uitzinnige menigte' de geallieerden op te wachten, vertelt de commentator, "de troepen hebben steeds meer moeite om er doorheen te komen." We zien enkele tientallen mensen die vooral enthousiast met zakdoeken naar de camera lijken te zwaaien.

Wanneer de colonne de binnenstad heeft bereikt giet het. Mensen staan in elkaar gedoken, soms met de handen in de zakken, een enkele paraplu is te zien. "De bevolking rekt snel af met alles wat herinnert aan de Duitse bezetter", zegt de stem even later, terwijl een man met een grote bijl een bordje van een paal slaat. Bennie grinnikt kort. De commentator maakt nog twee keer duidelijk dat uitzinnige menigte een rekbaar begrip is. De vreugde van de Hengeloërs in de straten is er niet minder om.

Er komt een andere ooggetuige aan het woord. Hij woonde in het kerkdorp Beckum. Zijn vader zag de bevrijders richting Hengelo trekken, maar ze moesten vanwege ontploffende granaten een omtrekkende beweging maken. "Toen zijn ze ongeveer bij ons langs het kippenhok gegaan."

Met het opruimen van het puin eindigt de film. Mannen lopen af en aan met houten kruiwagens. "Alles met de hand", zegt Bennie. "We kunnen nog wel even een bakkie doen", noodt Engelbert het gezelschap weer rond de tafel. Bennie vouwt een plak cake dubbel en neemt een flinke hap. "Mooi om terug te zien hè, die oude beelden", zegt Engelbert. Henk vertelt over beschietingen van de spoorlijn naar Goor, toen hij een keer hout wilde halen in het bos. "We hebben ons plat op de grond gegooit". Bennie zegt dat er zoeklichten stonden in Oele. Henk weet dat die notabene bij een Hengelo's bedrijf werden gemaakt.

De verslaggeefster van het regionale dagblad vraagt de mannen of ze nog even kunnen wachten op de fotograaf. "Hij is weggeroepen vanwege een bommelding in de binnenstad". "Een bom uit de oorlog?" vragen de mannen verschrikt. De journaliste belt met de redactie, die ook blijkt te moeten worden ontruimd. "Waar gaan jullie naartoe dan?" vraagt ze haar collega aan de andere kant van de lijn. Van een foto komt niks meer. Bennie talmt nog even bij de bar. "Bedankt voor de input", zegt Engelbert.